

CONTRIBUȚII LA DEMERSURILE PUBLICISTICE NEREALIZATE DE ASTRA ÎN PERIOADA 1868-1918

ALEXANDRU NICOLAESCU

Academia Română

Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu

Despre *Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, mult mai cunoscută sub denumirea de *Astra*¹, s-au scris o serie de lucrări generale, dar și câteva studii focalizate pe anumite aspecte din activitatea sa. Printre scopurile principale ale societății culturale cu sediul în Sibiu s-au aflat și cele legate de publicarea sau susținerea unor opere originale². Din acest motiv o serie de lucrări au analizat proiectele editoriale ale *Astreii*³. Deoarece au fost bine realizate, nu vom relua prezentarea lor. Tema propusă de noi nu a fost analizată până acum, probabil și din considerentul că proiectele „eșuate” nu merită să fie amintite. Considerăm că manuscrisele analizate de cea mai reprezentativă societate culturală a românilor din Transilvania merită să fie cunoscute, deoarece ele evidențiază subiectele pe care le-a considerat importante. De asemenea, respingerea publicării unor lucrări denotă exigența recenzorilor din epoca respectivă, dar și dorința lor de a susține, în primul rând, operele considerate utile grupului țintă de lectori. După cum vom vedea, limbajul neadecvat și lipsa fondurilor necesare editării au fost principalele piedici în publicarea manuscriselor trimise spre analiză.

Din punct de vedere metodologic, am ales o abordare cantitativă. Am început analiza cu concursurile lansate de *Astra* în vederea publicării unor volume, continuând cu manuscrisele recenzate de secțiunile științifice, apariția „Bibliotecii populare a Asociațiunii”, și am încheiat cu inițiativele eșuate privind susținerea unor publicații speciale. Menționăm că ne-am axat doar pe manuscrisele nepublicate, fără a mai urmări traseul lor după respingerea de către recenzenții *Astreii*.

Așa cum evidențiază și titlul studiului, demersul nu este unul exhaustiv, deoarece ne-am bazat, ca sursă documentară, doar pe discuțiile referitoare la publicarea manuscriselor din cadrul organismelor de conducere ale *Asociațiunii*, precum Comitetele Centrale, Adunările Generale și ședințele secțiunilor

¹ Hulea 1944; Grecu 1987; *Astra* 1987; *Astra* 1992; Sofronie 1996; Sofronie 1996a; Matei 1986; Moga 2003; Matei 2005; Matei 2011; Grecu 2011.

² Statutele *Asociațiunii* 1862, p. 3; Statutele *Asociațiunii* 1910, p. 3.

³ Mihăilescu 1970, p. 477-483; Glodariu 1971, p. 318-319; *Asociațiunea – „Astra”* 1973; Sofronie 1987, p. 287-293; Făgurel 1992, p. 135-138; *Enciclopedia Română* 2015; Tatu 2017.

științifice. Am ales intervalul 1868-1918, deoarece în această perioadă a fost publicată de Astra revista *Transilvania*, în care au apărut integral actele sale oficiale. Limita temporală superioară a fost aleasă pentru că încheie prima etapă existențială a celei mai longevive societăți culturale a românilor ardeleni, și anume perioada în care a funcționat în cadrul Imperiului Austro-Ungar.

Necesitățile tot mai mari de comunicare din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au dus la dezvoltarea mijloacelor de informare, care au determinat tipărirea unui număr din ce în ce mai mare de lucrări⁴. Cartea tipărită trebuie privită ca element fundamental al circuitului de comunicare dintre autor, tipograf, intermediar de transport, librar și cititor. Schema este valabilă pentru orice perioadă a istoriei tiparului⁵.

Într-o dezbatere franceză despre carte, s-a spus că ea nu există decât în momentul în care este citită, numai în acest fel reușind să-și îndeplinească obiectivul de vehicul cultural de la emițător (autor) la receptor (cititor). De asemenea, putem spune că o carte nu este doar un simplu emițător, ci și un conservator de cultură. Contactul dintre opera tipărită și cititor este intermediat mai întâi de tipograf, editor, librar și uneori de anticar. Deși la momentul apariției unele volume au atras atenția, ele au dispărut apoi din prim-planul cititorilor. Unele însă s-au menținut în atenția publicului, cu toate că au fost neobservate la momentul apariției⁶. Fără îndoială că multe din cărțile care au apărut sub patronajul Asociațiunii au avut parte de acest tipic. Cercetătorii care s-au ocupat de proiectele editoriale ale Astrei au evidențiat titlurile publicate⁷, dar nu s-au ocupat și de manuscrisele care au fost analizate și din diverse motive nu au mai fost publicate. Considerăm că este important să aducem la lumină și aceste cercetări, interesându-ne în special temele abordate, pentru că ele relevă preocuparea Asociațiunii pentru îmbogățirea și dezvoltarea anumitor domenii.

Dezvoltarea producției editoriale prin mărirea numărului de tipăriri a dus la diversificarea conținutului cărților, prin cuprinderea a tot mai multe domenii. În prima parte a perioadei 1880-1918, primul loc a fost ocupat de scrierile literare, urmate de manuale, cărți științifice și teme sociale. În ultimii ani ai perioadei menționate, cartea științifică a cunoscut un spor vizibil.

⁴ Duță 1988, p. 144-145. Pentru mai multe lămuriri privitoare la modificările comportamentale ale omului și la necesitatea lui de informare, vezi Mc Luhan 1975; informații despre evoluția istorică a cărții din Antichitate și până în zilele noastre, la: Labarre 2001. Autorul prezintă aici modul în care cartea a ajuns de la un produs exclusivist la unul de masă.

⁵ Gherman 1989, p. 162.

⁶ Liu 1985, p. 284.

⁷ Pentru o situație completă asupra tipăriturilor Asociațiunii, vezi Asociațiunea – „Astra” 1973, 60 p. Menționăm aici că prezentarea noastră despre cărțile tipărite de Asociațiune s-a bazat doar pe indicațiile din revista *Transilvania*.

Întâietatea o dețineau științele istorice și filologice, subiectul preferat fiind istoria limbii române⁸. Preferința pentru studiile dedicate limbii române s-a amplificat pe măsură ce autoritățile maghiare au intensificat inițiativele legislative care prevedeau învățarea obligatorie a limbii maghiare în Transilvania.

Cărțile „poporane” au fost și ele o constantă a perioadei. Cele mai multe au cuprins probleme despre agricultură, industrie, economie, comerț, viață cotidiană, starea materială, socială și morală a românilor, igienă, medicină, modă etc. Prin intermediul lor erau răspândite în rândul populației, mai ales a celor de la sate, inovațiile din epoca respectivă⁹.

Răspândirea învățământului la nivelul populației mai puțin înstărite a fost una din principalele cauze ale creșterii numărului de tipărituri și ale intensificării cererii de carte¹⁰. Acest proces s-a petrecut în ciuda situației economice grele a țăranilor români transilvăneni¹¹.

Membrii Asociațiunii au conștientizat rapid importanța cărții în lupta de emancipare economică și culturală a românilor. De aceea au stimulat publicarea scrierilor destinate românilor, alocând resurse materiale și eforturi intelectuale în realizarea demersului¹². De asemenea, erau conștienți că doar un număr mic din rândul românilor era preocupat de lectură, dorindu-și astfel creșterea numărului de cititori¹³.

Prin canalizarea eforturilor, Asociațiunea a reușit să realizeze tipărirea primelor cărți adresate țăranilor. Fără îndoială că „Biblioteca populară a Asociațiunii” a fost în Transilvania prima „editură” de profil care și-a propus susținerea dezvoltării culturale a țăranilor români. Deși pătrunderea cărților în lumea satelor a fost timidă la început, cu timpul a devenit tot mai susținută, lucru care s-a datorat fără îndoială scăderii numărului neștiutorilor de carte din mediul rural. În acest demers, bibliotecile populare au fost principalul instrument de răspândire a tipăriturilor¹⁴.

Așa cum am mai spus, în cercetarea de față ne dorim să prezentăm manuscrisele pe care Astra le-a avut în vedere pentru a le publica, dar, din diferite motive, nu a dus până la capăt proiectele publicistice. De-a lungul perioadei analizate, societatea culturală sibiană a acordat o serie de premii pentru anumite cărți publicate, dar a lansat și concursuri pentru publicarea unor volume

⁸ Tomescu 1968, p. 154-155.

⁹ Măciu 2000, p. 19.

¹⁰ Tomescu 1968, p. 129.

¹¹ Maior 2006, p. 246.

¹² Matei 1987, p. 267.

¹³ Transilvania 1881, p. 202-204.

¹⁴ Glodariu 1971, p. 318-319.

speciale. În acest sens, vom prezenta în cele ce urmează lucrările primite de Astra pentru a fi publicate.

Operele intrate pentru concursurile lansate de Asociațiune în perioada 1868-1918 urmau a fi editate, dar numai în urma analizării lor. Lucrările au fost recenzate de către membrii Asociațiunii, care erau specialiști în domeniile în care se încadra subiectul tratat¹⁵. Uneori s-au organizat comisii speciale pentru analizarea manuscriselor primite.

Asociațiunea a lansat, în anul 1874, premii pentru elaborarea unei gramatici germano-române dedicate ofițerilor, precum și pentru traducerea regulamentului militar austro-ungar. Au fost interesați și de publicarea unei istorii a evenimentelor din 1784¹⁶. Deoarece nu au primit operele dorite, au lansat și în anii următori apeluri pentru realizarea lor, dar proiectul a rămas nefinalizat¹⁷.

În anul 1899, Astra a dorit să publice o istorie a instituțiilor de cultură ale românilor din Transilvania și Ungaria, înființate după anul 1848¹⁸. Concursul a fost publicat și în anii următori¹⁹, înscriindu-se o singură operă, dar, pentru că a sosit după termenul prevăzut de regulamentul pentru editare, nu a fost luată în calcul²⁰. În cele din urmă, s-a renunțat la proiect.

Un alt demers editorial care nu s-a materializat a fost lansat în 1904, atunci când a fost propusă acordarea unui premiu pentru o lucrare intitulată *Igiena și economia casnică a femeii române*, lucrare „populară” ce urma să conțină considerații privind mediul de locuire, legumicultură și alimentație²¹.

În anul 1910, a fost lansat un concurs pentru elaborarea unei cărți de contabilitate pentru popor²². Trebuia să cuprindă ideile minimale pentru ținerea socotelilor, iar în introducere să motiveze importanța contabilității²³. La acest concurs s-au înscris patru manuscrise²⁴, care au fost recenzate de Ioan I. Lapedatu, el fiind de părere că merita să fie publicată doar *Contabilitatea pentru popor* de Romul Dimboiu²⁵. Din motive nespecificate ulterior, nu a mai apărut.

¹⁵ Transilvania 1881a, p. 5; Transilvania 1881b, p. 25-26.

¹⁶ Transilvania 1874, p. 196; Transilvania 1874a, p. 223.

¹⁷ Transilvania 1875, p. 220; Transilvania 1876, p. 48.

¹⁸ Transilvania 1899, p. 42.

¹⁹ Transilvania 1900, p. 72.

²⁰ Transilvania 1900a, p. 34.

²¹ Transilvania. Analele Asociațiunii 1904, p. 61; Transilvania. Analele Asociațiunii 1904a, p. 209-210.

²² Dr. George Simon, avocat în Aiud, a trimis Astei suma de 100 coroane, pentru a premia o carte de contabilitate pentru săteni.

²³ Transilvania 1910, p. 472.

²⁴ Transilvania 1911, p. 195.

²⁵ Transilvania 1912, p. 470; Transilvania 1912a, p. 451.

Periodicul oficial al Astrei a publicat în perioada 1868-1918 mai multe informații referitoare la luarea în discuție a editării unor lucrări sau colecții. Atragem însă atenția asupra unor proiecte inedite, dar care nu s-au finalizat. Înainte de activarea secțiunilor științifice, Asociațiunea a dorit publicarea unor volume pe care le considera utile mai ales pentru locuitorii din lumea satelor. Prima inițiativă a fost lansată în anul 1869, când s-a decis elaborarea unui Album cu biografiile personalităților culturale românești, operă care trebuia introdusă în școlile românești²⁶. Intenția de a finanța editarea operei *Vitia cultivata* de Ioan Chitu merită să fie și ea amintită²⁷. În urma analizării ultimei lucrări, liderii societății culturale sibiene au ajuns la concluzia că „nu este de interes”²⁸.

O decizie importantă a fost luată de Adunarea generală din 1882, care a hotărât ca pe cheltuiala Astrei să nu se tipărească cărți școlare, ea neavând voie să introducă astfel de lucrări în școli²⁹. S-a întâmplat în contextul în care se propusese luarea în discuție a premierii disertațiilor pedagogico-didactice, care urmau să fie transformate în cărți școlare³⁰. Decizia Adunării din 1882 a stat la baza faptului că Asociațiunea nu a editat și nu a lansat concursuri pentru tipărirea sau susținerea unor manuale sau cărți școlare. Unii cercetători au avansat ideea că prima carte nedidactică publicată a fost *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, a lui Ioan Pușcariu în 1892³¹. Abia în urma Adunării generale din 1890 s-a revenit asupra deciziei amintite și s-a propus tipărirea cărților școlare, manualelor, broșurilor și compendiilor privitoare la limba și literatura română³². Acest demers a survenit ca o replică la legislația școlară maghiară care dorea ca studierea limbii române să fie marginalizată în școlile din Transilvania.

După numai un an de la declanșarea Primului Război Mondial, Astra a hotărât tipărirea unui album al „eroilor căzuți în lupta pentru tron și patrie” din rândul membrilor și foștilor membri, care urma să fie păstrat în Muzeul Asociațiunii. În acest scop, familiile celor decedați erau rugate să trimită o fotografie și câteva date despre cei dispăruți³³. Ultima întreprindere și-a dorit eternizarea memoriei membrilor Astrei dispăruți în timpul Primului Război Mondial, lucrare care însă nu s-a materializat.

²⁶ Transilvania 1870, p. 10-12.

²⁷ Transilvania 1870a, p. 217.

²⁸ Transilvania 1870a, p. 207.

²⁹ Transilvania 1882, p. 144-145.

³⁰ Transilvania 1882a, p. 156.

³¹ Asociațiunea – „Astra” 1973, p. VIII.

³² Transilvania 1890, p. 324; Transilvania 1890a, p. 380.

³³ Transilvania 1915, p. 96.

Una dintre cele mai importante propuneri luate în discuție de Asociațiune a avut loc în anul 1904. Atunci s-a cerut ca operele tipărite pe cheltuiala ei să nu se mai vândă, constatându-se faptul că nu aduceau un profit demn de luat în seamă. De aceea, pentru a fi citite de un număr mai însemnat de oameni și în speranța că se vor dovedi folositoare, liderii Astrei au propus să fie trimise gratuit către bibliotecile proprii³⁴. Decizia adoptată nu s-a transformat și în realitate, operele tipărite sub îngrijirea Astrei au continuat să fie și vândute, chiar dacă o mare parte au fost distribuite gratuit.

Unii autori au cerut sprijinul Asociațiunii pentru editarea operelor lor. De exemplu, George Popescu din București, pentru tipărirea operei sale *Cursu elementariu de istori'a literaturii romane*³⁵, și Ioan Bene, medic, pentru *Medicina pastorală practică pentru mósie și familii romane în casu de morburii*³⁶. Nu au fost editate de Astra, deși în urma analizei de către comisia de verificare au fost considerate utile. Lipsa fondurilor a fost cea care a determinat decizia de a nu publica cercetările menționate anterior.

Chiar și despărțămintele au avut în vedere publicarea anumitor broșuri, de exemplu despărțămintele Brașov³⁷, Blaj³⁸ și Sibiu³⁹. În anul 1902, Asociațiunea a luat hotărârea că, dacă un despărțământ dorea să publice pe banii săi o broșură, să trimită Comitetului central manuscrisul spre evaluare. În cazul editării, fiecare tipăritură trebuia să specifice că a fost realizată cu ajutorul Asociațiunii⁴⁰. Titlurile luate în discuție erau simptomatice pentru societatea românească a vremii, ocupându-se, în special, de problema alcoolismului⁴¹ și igienei. Cele două aspecte erau considerate ca principalele carențe care-i împiedicau pe români să avanseze din punct de vedere economic.

Organismul cel mai activ din punct de vedere editorial a fost reprezentat de secțiunile științifice⁴², care, după anul 1900, au propus realizarea și publicarea mai multor lucrări. Chiar dacă au fost înființate în anul 1862, au devenit funcționale abia după reorganizarea lor din anul 1900⁴³. Din acel moment, au

³⁴ Transilvania. Analele Asociațiunii 1904, p. 64.

³⁵ Transilvania 1877, p. 209.

³⁶ Transilvania 1886, p. 185-186.

³⁷ Transilvania 1886a, p. 76.

³⁸ Transilvania 1901, p. 28.

³⁹ Transilvania. Analele Asociațiunii 1902, p. 10; Transilvania. Analele Asociațiunii 1902a, p. 27; Transilvania. Analele Asociațiunii 1902b, p. 140.

⁴⁰ Transilvania. Analele Asociațiunii 1902, p. 10.

⁴¹ Pentru mai multe informații despre alcoolismul din România, vezi Tămaș 2015, p. 57-259.

⁴² Pentru detalii legate de apariția și evoluția secțiunilor științifice, vezi Matei 1986, p. 160-169; Sofronie 1996a, p. 68-91.

⁴³ Dobrescu 1978, p. 179.

preluat și anumite sarcini editoriale. Astfel, secțiunea literară avea în subordine editarea „Bibliotecii populare a Asociațiunii”, publicarea cărților „pentru trebuința poporului” și acordarea premiului literar Andrei Mureșanu⁴⁴.

Una din cele mai importante activități desfășurate a fost cea a secțiunii școlare, care, din 1904, a inițiat discuții privitoare la publicarea unei „Biblioteci pentru tineret”, proiect care s-a materializat după 5 ani de discuții, prin publicarea colecției „Biblioteca tineretului”⁴⁵. Sub această denumire au fost publicate broșuri pentru tinerii de la sate și orașe⁴⁶. Menționăm că broșura nr. 8 din „Biblioteca tineretului” ar fi trebuit să cuprindă un fragment din „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă, dar s-a ajuns la concluzia că era mai bine să fie publicată o altă lucrare, deoarece exprimarea lui Ion Creangă era greu de înțeles, motiv pentru care s-a renunțat la ea și s-a publicat *Balaurul cel cu șapte capete* de Petre Ispirescu⁴⁷. În ciuda succesului inițial, proiectul editorial dedicat tinerilor a fost sistat în 1911, chiar dacă în 1912 a mai apărut o broșură a seriei, care fusese prevăzută cu doi ani înainte de a fi publicată⁴⁸.

În afară de „Biblioteca tineretului”, secțiunea școlară a propus spre tipărire și alte materiale. A hotărât să fie publicate cercetările pedagogice ale lui Ion Borcia⁴⁹. Hotărârea privitoare la publicarea broșurii a fost aprobată de Comitetul central în ședința din 5 octombrie 1912, cu mențiunea că va fi tipărită când vor exista mijloacele financiare necesare. Lipsind fondurile, nu a mai fost tipărită⁵⁰.

În 1908, secțiunea școlară a primit acceptul să lanseze un premiu pentru elaborarea celui mai bun Abecedar pentru analfabeți⁵¹. Concursul a fost pus în legătură cu înființarea cursurilor de alfabetizare susținute de Asociațiune. Lucrările trimise urmau să fie analizate de secțiunea școlară, care trebuia să recomande cel mai bun Abecedar⁵². Au intrat în concurs 12 manuscrise, iar după recenzarea lor s-a constatat că niciunul nu era în totalitate corespunzător pentru a fi tipărit. Totuși, două lucrări puteau fi îmbunătățite⁵³. S-a prezentat apoi metodologia pentru refacerea celor două, autorii fiind rugați să le ridice de la

⁴⁴ Sofronie 1996, p. 76-78; pentru detalii legate de acordarea premiului, vezi, pe larg, Dăncilă 2012, p. 216-222.

⁴⁵ Transilvania. Analele Asociațiunii 1908, p. 161-162.

⁴⁶ Transilvania 1910a, p. 301.

⁴⁷ Transilvania 1911a, p. 638.

⁴⁸ Transilvania 1913, p. 206; Asociațiunea – „Astra” 1973, p. 41-42.

⁴⁹ Transilvania 1912a, p. 450; Transilvania 1912b, p. 46.

⁵⁰ Transilvania 1913a, p. 386.

⁵¹ Transilvania. Analele Asociațiunii 1908a, p. 123; Transilvania. Analele Asociațiunii 1908b, nr. III, p. 178-179.

⁵² Transilvania. Analele Asociațiunii 1908d, p. 229.

⁵³ Transilvania 1909, p. 196; Transilvania 1909a, p. 310.

Biroul Asociațiunii, iar când vor fi gata, să le retrimită spre analiză. Cel mai bun trebuia publicat, iar dacă și al doilea era bine prelucrat și autorul dorea să-l publice pe cheltuiala sa, Asociațiunea îl ajuta cu 100 coroane. Ceilalți autori erau rugați să ridice personal manuscrisele sau să-și comunice adresele pentru a li se trimite prin poștă⁵⁴. Secțiunea școlară a examinat cele două *Abecedare* revizuite conform indicațiilor, a propus acordarea premiului pentru cel realizat de Nicolae Iosif, învățător, dar i s-a atras atenția că pentru varianta publicabilă trebuia să efectueze unele corecturi lingvistice. Învățătorul Ioan Bota, autorul celui de-al doilea *Abecedar*, primea un ajutor de 100 de coroane, pentru cazul în care dorea să-l publice, lucrarea fiind considerată potrivită pentru instruirea analfabeților⁵⁵. Din cauza lipsei mijloacelor financiare, s-a decis amânarea tipăririi variantei premiate. S-a tipărit, în schimb, cel realizat de Ioan Bota, care a fost întrebuințat pentru cursurile de alfabetizare⁵⁶. În 1913 s-a pus din nou problema tipăririi manualului realizat de Nicolae Iosif, dar, din cauza lipsei mijloacelor materiale, propunerea nu a fost acceptată⁵⁷. În cele din urmă, nu a mai fost publicat în perioada studiată de noi.

Celelalte secțiuni au propus și ele publicarea diverselor manuscrise. Secțiunea științifică a susținut apariția lucrării lui Simeon Stoica, *Difteria și Tuberculoza*⁵⁸, iar referentul secției a fost însărcinat în 1909 cu pregătirea unei lucrări pentru săteni, în scopul dezvoltării comerțului din zonele rurale. El avea în pregătire și o carte de stupărit pentru săteni⁵⁹. Abordarea temelor de mai sus este relevantă pentru noile preocupări ale Astrei de după 1900, de a ajuta la îmbunătățirea condițiilor igienice și economice ale românilor ardeleni⁶⁰. Din păcate, rezultatele cercetărilor menționate anterior nu au fost publicate ca volume speciale sub egida Astrei.

Deoarece până în anul 1906 nu fusese elaborată o istorie a românilor ardeleni, secțiunea istorică și-a propus susținerea unui volum care trebuia scris pe înțelesul țărănimii. În cele din urmă, s-a renunțat la proiect⁶¹.

Secțiunea literară a avizat în 1908 publicarea operei *Viața și lucrările lui Al. Papiu-Ilarian*, elaborată de membrul corespondent Ion Rațiu⁶². Nici această lucrare nu a fost publicată. Secția literară a propus în 1910 elaborarea unui

⁵⁴ Transilvania 1909, p. 197.

⁵⁵ Transilvania 1909b, p. 440.

⁵⁶ Transilvania 1910b, p. 200-201.

⁵⁷ Transilvania 1913b, p. 83.

⁵⁸ Transilvania. Analele Asociațiunii 1904b, p. 179.

⁵⁹ Transilvania 1909c, p. 334.

⁶⁰ Nicolaescu 2017, p. 71-83.

⁶¹ Transilvania. Analele Asociațiunii 1906, p. 207.

⁶² Transilvania. Analele Asociațiunii 1907, p. 178.

*Dicționar de neologisme și regionalisme românești*⁶³. După 3 ani de la discuțiile inițiale i s-a încredințat lui Enea Hodoș redactarea⁶⁴. Nu a mai fost realizat în termen.

Multe dintre manuscrisele analizate de secțiunile științifice nu au fost considerate de un nivel mulțumitor pentru a fi tipărite și de aceea au fost respinse de Astra. Secțiunea științifică anunța în 1906 că membrul corespondent Ștefan Erdélyi a elaborat trei lucrări pentru țărani români: *Locuința*, *Grădina de legume* și *Bucătăria țărănească*, toate erau apreciate ca fiind valoroase, dar aveau un limbaj „greoi și provincial”. Secțiunea a propus să i se comunice autorului părerea recenzentului, ca manuscrisele să fie revăzute din punct de vedere stilistic și apoi, într-o nouă formă, să fie propuse spre tipărire⁶⁵. Un alt exemplu este reprezentat de respingerea manuscrisului lui Florian Porcius, cu titlul *Introducere în știința botanică*⁶⁶. În urma analizei s-a decis să nu fie publicat deoarece Astra dorea editarea cărților de interes general cu scop de popularizare, iar acest manuscris era apreciat ca fiind „foarte specializat”⁶⁷.

În cele ce urmează, ne vom ocupa de una din cele mai importante întreprinderi editoriale ale Astrei, și anume colecția „Biblioteca populară a Asociațiunii”⁶⁸. Apărută din 1891, ea a fost concepută pentru a pune la dispoziția țăranilor cărți pe înțelesul lor despre agricultură, istorie, combaterea superstițiilor, biografii ale personalităților românești, dar și de beletristică⁶⁹. În urma discuțiilor din Comitetul central, s-a ajuns la concluzia că ar fi benefic să se lanseze un concurs pentru publicarea primului număr al colecției. Temele avute în vedere au fost „Economia noastră după comasare”, „Higiena copilului dela naștere până la anulu alu 7-lea al etății”, cea mai bună culegere de poezii, basme și datini populare nepublicate⁷⁰. În urma concursului s-au primit 9 lucrări: 5 colecții de poezii, povești și basme, 1 tratat istoric, 1 tratat de economie și 2 tratate despre igiena copilului. Acestea au fost trimise unei comisii de recenzare care stabilea eventualele premii⁷¹. Din cele 43 de povești și datini populare, în urma unei analize, s-a constatat că 15-16 puteau fi publicate. Cel care le adunase era Ioan Pop Reteganul⁷². Din cauza faptului că lucrarea de economie se abătuse

⁶³ Transilvania 1909, p. 309.

⁶⁴ Transilvania 1913c, p. 362; Transilvania 1913d, p. 375.

⁶⁵ Transilvania. Analele Asociațiunii 1906a, p. 196.

⁶⁶ Transilvania 1901a, p. 40.

⁶⁷ Transilvania 1901b, p. 143.

⁶⁸ Pentru mai multe detalii legate de evoluția „Bibliotecii populare a Asociațiunii”, vezi: Glodariu 1971, p. 318-319; Asociațiunea – „Astra” 1973, p. 1-39.

⁶⁹ Curticăpeanu 1968, p. 114-115.

⁷⁰ Transilvania 1891, p. 31-32.

⁷¹ Transilvania 1891a, p. 242-243.

⁷² Transilvania 1892, p. 320.

de la reguli și prezentase numele autorului, nu a fost luată în considerare. În ceea ce privește cele pentru igiena copilului, una dintre ele se trimitea autorului, pentru că nu avea valoare științifică, iar cealaltă era premiată și urma să fie tipărită cu condiția ca autorul să îndeplinească unele cereri din recenzie. Lucrarea câștigătoare fusese elaborată de medicul Simion Stoica și a apărut în 1895 sub auspiciile Astei⁷³. Scrierea istorică, din cauza faptului că nu corespundea cerințelor, a fost restituită celui ce o elaborase⁷⁴.

Constatându-se ineficiența publicării colecției ca urmare a unor concursuri editoriale, discuțiile despre editarea unei noi „Biblioteci populare” au fost reluate în 1896, la Adunarea generală de la Lugoj⁷⁵. Ultimele detalii s-au finalizat în cadrul Adunării generale de la Deva din 1899, stabilindu-se ca ea să se adreseze, în special, românilor mai puțin instruiți⁷⁶. Primele două numere au apărut abia în 1900 cu titlul *Povestiri din viața țăranilor români* de Ion Pop Reteganul⁷⁷.

În 1901, Comitetul central a cerut ajutorul secțiunilor științifice pentru a publica în continuare „Biblioteca populară a Asociațiunii”. În acest sens, Andrei Bârseanu a fost mandatat cu elaborarea unui raport aprofundat despre modalitățile de continuare a seriei. El și-a dorit abordarea următoarelor problematici: igienă și medicină, economia câmpului, grădinărit și economia vitelor, economia casnică, pedagogie, economie națională, negoț și meserii, noțiuni de drept, știință popularizată. S-a stabilit ca Asociațiunea să continue editarea „Bibliotecii populare a Asociațiunii”, cu o serie de „cărțile populare” care să abordeze tematicile indicate mai sus, cu o întindere de 4-6 coli de tipar în format 8° mic, cu prețul de 10-20 cruceri exemplarul. Pentru a putea tipări în fiecare an cel puțin 5-6 asemenea broșuri, se aloca din bugetul anual al Asociațiunii suma de 3 000 coroane. Subiectele tratate erau hotărâte în funcție de domenii și în urma unei analize a secțiunilor științifice. Autorii lucrărilor trebuiau remunerați cu suma de 30 coroane pentru fiecare coală de tipar. Prima ediție de 2 000 de exemplare urma să devină proprietatea Asociațiunii, iar următoarele, proprietatea autorilor. Se renunța acum la metoda de publicare a numerelor colecției în urma unor concursuri, deoarece varianta se dovedise neperformantă, lucrările premiate apărând foarte târziu și anevoios. A fost avansată ideea ca Biroul Asociațiunii, după analiza directivelor secțiunilor, să se adreseze personal oamenilor de cultură, cum ar fi preoții, profesorii, învățătorii, medicii, avocații, dar și agricultorilor etc., care au dovedit până la acel moment

⁷³ Asociațiunea – „Astra” 1973, p. XII.

⁷⁴ Transilvania 1892, p. 318-319.

⁷⁵ Mihăilescu 1970, p. 479.

⁷⁶ Sofronie 1996a, p. 103.

⁷⁷ Transilvania 1900b, p. 65; Mihăilescu 1970, p. 479; Transilvania 1901a, p. 41.

că știu a „mânui pana”. Ei erau rugați să binevoiască a se angaja în tratarea populară a unuia dintre subiectele ce se regăseau în specialitatea lor. Lucrările urmau să fie publicate în „Biblioteca poporală a Asociațiunii”. Astfel se putea aduna mult mai ușor materialul publicabil pentru colecția amintită, față de procedura inițială, ce presupunea demararea unui concurs. Liderii erau de părere că membrii secțiunilor vor fi ei înșiși un bun exemplu în realizarea proiectului⁷⁸.

În anul 1901, Comitetul central a decis editarea sub numele de „Panteonul Asociațiunii” a unei publicații care să cuprindă biografiile și portretele membrilor fondatori și pe viață, președinților și personalităților care au promovat în mod deosebit interesele culturale ale Asociațiunii⁷⁹. A început adunarea datelor despre ei, precizându-se că nu se vor publica decât biografiile și portretele celor care au încetat din viață, pentru a feri „publicația noastră de orice influințe păgubitoare adevărului și seriozității intențiunilor noastre”. Pentru realizarea operei s-au luat decizii în mai mulți ani, mai ales în cadrul secțiunilor istorice și literare, multe dintre lucrările trimise pentru a fi publicate fiind însă respinse⁸⁰. În 1905 s-a luat decizia să apară în „Biblioteca poporală a Asociațiunii” biografiile realizate, de aceea s-a dorit redactarea lor într-un „limbaj atrăgător și pe înțelesul poporului”⁸¹. În 1913 a fost reanalizată inițiativa prezentată mai sus, care rămăsese nefinalizată, și se propunea ca secțiunile să se ocupe din nou de această temă, angajându-se membri să lucreze până în 1914 următoarele biografii: Gheorghe Lazăr, Inocențiu Micu Klein, Andrei Șaguna, Andrei Mureșanu și Simion Bărnuțiu. La viitoarea ședință plenară a secțiunilor urma să se stabilească o serie de alte lucrări care să fie publicate în „Biblioteca poporală a Asociațiunii”⁸². Acest lucru nu s-a mai întâmplat însă până în anul 1918.

În anul 1913, secțiunea literară a propus ca în „Biblioteca poporală a Asociațiunii” să se publice operele importante ale scriitorilor moderni, precum George Coșbuc, Ion Slavici, Ioan Alexandru Brătescu-Voinești, Octavian Goga, Constantin Sandu-Aldea, Ion Agârbiceanu, Alexandru Ciura, Zaharia Bârsan, dar și din scrierile lui Mihai Eminescu, Vasile Alecsandri, Dimitrie Bolintineanu, Ștefan Octavian Iosif etc.⁸³. Proiectul nu a mai putut fi pus în practică din cauza evenimentelor de după 1914. După cum putem constata, decidenții Astrei au avut în permanență discuții și au adoptat decizii referitoare la modificarea unor scopuri și modalități de apariție a colecției în discuție. Chiar

⁷⁸ Transilvania 1901c, p. 181-190.

⁷⁹ Transilvania 1901d, p. 154.

⁸⁰ Transilvania. Analele Asociațiunii 1906b, p. 173; Transilvania. Analele Asociațiunii 1908c, p. 122.

⁸¹ Transilvania 1909d, p. 94.

⁸² Transilvania 1913e, p. 369.

⁸³ Transilvania 1913f, p. 374.

dacă în primii ani apariția nu a fost ritmică și nici tirajele constante, totuși s-au publicat lucrări de interes pentru cititorii din mediul rural.

„Biblioteca populară a Asociațiunii” a avut de suferit din cauza izbucnirii Primului Război Mondial, generând întârzierea expedierii broșurilor către abonați. De asemenea, s-au înlocuit unele titluri ce urmau să fie publicate, precum: *Poezii* de Ștefan Octavian Iosif, înlocuită cu *Boalele lipicioase* de Ioan Chitul, *Cheia de aur a raiului* și *Din trecutul Românilor ardeleni*, înlocuite cu 2 broșuri din *Povestea vorbii* de Anton Pann. În cele din urmă, seria a fost sistată în anul 1915 din cauza evenimentelor „războinice extraordinare”. Editarea s-a oprit și pentru că mai existau destule exemplare care nu au fost distribuite, sperându-se că vor fi redistribuite în viitorul apropiat. Din aceste considerente, Comitetul central a decis, în anul 1915, stoparea publicației⁸⁴.

Unele dintre operele trimise spre editare în colecția analizată au fost respinse de la publicare din cauza faptului că limbajul în care au fost elaborate nu era „popular”, acestea fiind greu de lecturat și de înțeles, cauză pentru care, în repetate rânduri, li s-a cerut autorilor să opereze corecturi. Abia după modificarea lor, lucrările respective puteau fi publicate. Deciziile au fost luate ca urmare a analizării exemplarelor rămase nevândute din cele apărute până în 1907. S-a constatat că cele cu un limbaj adecvat țărănimii fuseseră aproape epuizate⁸⁵.

Cei mai mulți dintre cercetători susțin că „Biblioteca populară a Asociațiunii” a fost editată cu scopul de a culturaliza marea masă a țăranilor români⁸⁶, fapt ce reiese și din încercarea decidenților de a publica broșuri cu un limbaj popular și cu teme de interes pentru locuitorii satelor. În viziunea conducătorilor Asociațiunii, revista *Transilvania* era destinată pentru „pătura cărturărească”, iar „Biblioteca populară a Asociațiunii” servea la „răspândirea învățăturilor în popor”⁸⁷. În ciuda diverselor titluri tipărite sub auspiciile Asociațiunii, fără îndoială că „Biblioteca populară a Asociațiunii” a fost cea mai reprezentativă întreprindere editorială a ei, mai ales că s-a adresat unui număr foarte mare de cititori, fiind larg distribuită prin intermediul bibliotecilor proprii.

În afară de publicarea unor manuscrise, Astra a luat în discuție și publicarea unor reviste proprii, pe lângă cea oficială, *Transilvania*. În ciuda deselor plângeri datorate costurilor mari cu publicarea revistei oficiale⁸⁸, în 1884 s-a pus problema editării unui periodic cu caracter popular și pedagogic. Editarea nu a avut loc deoarece apărea *Transilvania*, considerându-se că ea

⁸⁴ *Transilvania* 1914, p. 510.

⁸⁵ *Transilvania. Analele Asociațiunii* 1907c, p. 145.

⁸⁶ Thira 2005, p. 63.

⁸⁷ *Transilvania* 1909e, p. 209.

⁸⁸ Nicolaescu 2013, p. 133-139; Nicolaescu 2014, p. 70-77.

acoperă toate cerințele Astrei în privința presei⁸⁹. În 1911, Emil Alexandrescu propunea Asociațiunii să editeze o revistă socială, economică și comercială, care să apară de 3 ori pe săptămână și să fie trimisă membrilor țărani, împărțindu-se gratuit în fiecare localitate la cel puțin 15 țărani săraci⁹⁰. Din păcate, demersurile nu au fost finalizate, din cauze nesemnificate ulterior.

O altă întreprindere editorială a fost propusă de Ioan Costin, acesta cerând în 1895 editarea unei „Biblioteci economice”, care să se refere la cultivarea pământului, grădinărit, îngrijirea vitelor și la alte cerințe economice. Din cauza lipsei de fonduri, nu a mai apărut⁹¹.

Concluzii

Chiar dacă nu a dispus de o situație financiară favorabilă, cea mai longevivă societate culturală a românilor din Transilvania a alocat permanent fonduri pentru diverse apariții editoriale, chiar și în cele mai dificile momente ale existenței sale. Putem sublinia faptul că Asociațiunea și secțiunile ei științifice au susținut în perioada 1868-1918 publicarea de noi volume pe care le-au considerat folositoare românilor, în special celor care locuiau în mediul rural. De remarcat și faptul că au fost destul de selectivi în editarea lucrărilor, deoarece, după recenziile specialiștilor Astrei, multe dintre ele nu au fost publicate din diverse motive, cel mai frecvent din cauza conținutului sau limbajului neadecvat, precum și din cauza problemelor de ordin financiar. De asemenea, se constată preocuparea, mai ales după 1900, de a edita cărți utile țăranimii române, acest fapt fiind evident prin desele indicații trasate secțiunilor de a publica astfel de lucrări.

Chiar dacă în anumite momente s-a discutat intens despre publicarea unor manuscrise primite pentru concursurile editoriale sau trimise de autori pentru a fi publicate de Asociațiune, ulterior nu s-au mai prezentat informații despre acestea. Am constatat că ele nu au apărut sub egida societății culturale cu sediul în Sibiu.

Analizând cărțile susținute sau publicate de Astra, rezultă faptul că cele mai multe au fost cărți de informare și de popularizare, decidenții dorindu-și realizarea scopului referitor la culturalizarea majorității românilor din Transilvania. Am remarcat o ușoară preocupare pentru lucrările cu subiect agricol, medical, dar și cu un conținut istoric. Tematici asemănătoare au avut și manuscrisele care nu au fost publicate. Principalele subiecte abordate în acestea au fost biografiile personalităților românești din Transilvania, situația educațională, igiena, alcoolismul, economia casnică și contabilitatea pentru

⁸⁹ Transilvania 1884, p. 137.

⁹⁰ Transilvania 1911b, p. 777.

⁹¹ Transilvania 1895, p. 155.

popor. Cele două mari colecții, „Biblioteca tineretului” și „Biblioteca populară a Asociațiunii”, au avut ca obiectiv principal ameliorarea analfabetismului și dezvoltarea agriculturii, din acest motiv au avut în vedere editarea unor broșuri speciale, care, după cum am văzut, în urma unor analize aprofundate, au fost sau nu publicate.

Principalele motive de refuzare a tipăririi manuscriselor au fost lipsa fondurilor, limbajul neadecvat grupului de cititori vizați și temele mult prea specializate. Astra nu a dispus de o situație financiară foarte bună, dar și-a dorit susținerea operelor de interes general și, mai puțin, pe cele ultraspecializate. Am remarcat scrupulozitatea și corectitudinea recenzenților, lucrările care nu au fost trimise spre analiză în termenul prevăzut de concursuri nemaifiind luate în considerare, chiar dacă erau singurele trimise pentru a fi analizate.

Contributions to Astra's unaccomplished editorial enterprise during 1868-1918

ABSTRACT

Between 1868 and 1918, Astra received numerous manuscripts to publish under its aegis. Even though it has published a significant number of volumes, there have been cases where some titles could not be published. The subjects of the works analysed by the specialists of the Sibiu cultural institution, whether published or not, reveal the directions of the research, but also the fields in which the Romanian Transylvanian cultural elite in the second half of the 20th century and the first half of the 20th century wanted to intervene. Because most of the researchers have dealt with Astra's printed books, we wanted to capture another side of the journalistic approach, namely the themes and headings that its leaders had in mind, but following the analyses undertaken, they did not appear anymore. The main reasons were the lack of funds, the low interest in the subject, the limited language and addressability of the topic, but also the fact that the authors were dissatisfied with the corrections and adjustments required by the Association in order to publish their volumes.

This approach focuses on studying the Astra protocol from 1868-1918, both of the Central Committee as well as those of the scientific section sessions of the General Assembly, or the reviews made by the specialists of the respective domains. We have also studied the existing bibliography.

Abrevieri bibliografice

- Asociațiunea – „Astra” 1973 – *Asociațiunea – „Astra”. Activitatea editorială la Sibiu*, Sibiu, Biblioteca „Astra” Sibiu, 1973
 Astra 1987 – *Astra 1861-1950*, coord. Victor V. Grecu, Sibiu, 1987
 Astra 1992 – *Astra 1861-1991*, coord. Victor V. Grecu, Sibiu, 1992
 Curticăpeanu 1968 – V. Curticăpeanu, *Mișcarea culturală românească pentru Unirea din 1918*, București, Editura Științifică, 1968
 Făgurel 1992 – Veluța Făgurel, „Publicațiile Astrei în Biblioteca «V.A. Urechia»”, în *Astra 1861-1991*, coord. Victor V. Grecu, Sibiu, 1992, p. 135-138

- Dăncilă 2012 – Andreea Dăncilă, „Astra și recunoașterea literară în Transilvania: premiul «Andrei Mureșanu»”, în *Revista Bistriței*, XXVI, 2012, p. 216-222
- Dobrescu 1978 – Vasile Dobrescu, „«Astra» în viața social-economică a românilor din Transilvania (1861-1918)”, în *Marisia*, VIII, 1978, p. 175-200
- Duță 1988 – Victor Duță, *Călătorie în lumea scrierii și a tiparului*, București, Editura Sport.Turism, 1988
- Enciclopedia Română 2015 – *Enciclopedia Română coordonată de Corneliu Diaconovici. Corespondența biroului redacțional din Sibiu cu colaboratorii*, vol. I 1895-1896, Ediție de documente, note, introducere, nota asupra ediției, glosar și indici de Vasile Ciobanu și Alexiu Tatu, Sibiu, Editura Armanis, 2015
- Gherman 1989 – Mihai Gherman, „Istoria cărții și istoria culturii – problematica și metodologia cercetării cărții vechi românești”, în *Biblioteca și cercetarea*, XIII, 1989, p. 161-168
- Glodariu 1971 – Eugenia Glodariu, „Din activitatea editorială a Astrei: «Biblioteca populară a Asociațiunii»”, în *Acta Musei Napocensis*, VIII, 1971, p. 311-319
- Grecu 1987 – Victor V. Grecu, *ASTRA în lupta pentru făurirea statului național unitar român*, Sibiu, 1987
- Grecu 2011 – Victor V. Grecu, *ASTRA: Vocația perenității românilor*, București, Editura Academiei Române, 2011
- Hulea 1944 – Eugen Hulea, *Astra. Istoric, organizare, activitate, statute și regulamente*, Sibiu, Editura Astrei, 1944
- Labarre 2001 – Albert Labarre, *Istoria cărții*, Iași, Institutul European, 2001
- Liu 1985 – Nicolae Liu, „Cartea și biblioteca, mijloace de cunoaștere și de apropiere în istoria relațiilor româno-franceze”, în *Revista de Istorie*, 38, 3, 1985, p. 284-301
- Maior 2006 – Liviu Maior, *Habsburgi și români: de la loialitatea dinastică la identitate națională*, București, Editura Enciclopedică, 2006
- Matei 1986 – Pamfil Matei, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”(Astra) și rolul ei în cultura națională (1861-1950), Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1986
- Matei 1987 – Pamfil Matei, „Asociațiunea – societate culturală a tuturor românilor și pentru toți românii”, în *Astra 1861-1950*, coord. Victor V. Grecu, Sibiu, 1987, p. 259-272
- Matei 2005 – Pamfil Matei, *Asociațiunea în lumina documentelor (1861-1950)*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2005
- Matei 2011 – Pamfil Matei, *Andrei Bârseanu și „Asociațiunea”*, Sibiu, Editura InforArt Media, 2011
- Măciu 2000 – Mircea Măciu, „Cartea poporană în concepția gânditorilor români”, în *Academica*, X, 6 (114), 2000, p. 19
- McLuhan 1975 – Marshall McLuhan, *Galaxia Guttenberg. Omul și era tiparului*, București, Editura Politică, 1975
- Mihăilescu 1970 – Dan Mihăilescu, „Rolul Astrei în editarea unor colecții și publicații”, în *Cumidava*, IV, 1970, p. 477-483
- Moga 2003 – Valer Moga, *ASTRA și societatea. 1918-1930*, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2003
- Nicolaescu 2013 – Alexandru Nicolaescu, „Revista Transilvania: tiraj, cheltuieli, abonamente și areal (1868-1895)”, în *Transilvania*, serie nouă, XLI (CXLV), 5-6, 2013, p. 133-139
- Nicolaescu 2014 – Alexandru Nicolaescu, „Revista Transilvania: evoluție, tiraj, cheltuieli și areal (1896-1914)”, în *Transilvania*, serie nouă, XLII (CXLVI), 12, 2014, p. 70-77

- Nicolaescu 2017 – Alexandru Nicolaescu, „The Initiatives of ASTRA Meant to Improve the Lives of the Romanian Peasants in Transylvania (1900-1914)”, în *Transylvanian Review/Revue de Transylvanie*, XXVI, 4, 2017, p. 71-83
- Sofronie 1987 – Mihai Sofronie, „Activitatea editorială a Asociațiunii Transilvane până la 1918”, în *Astra 1861-1950*, coord. Victor V. Grecu, Sibiu, 1987, p. 287-293
- Sofronie 1996 – Mihai Sofronie, *Asociația Transilvană (ASTRA). Model de organizare culturală până la 1918*, Sibiu, Editura „Caleidoscop”, 1996
- Sofronie 1996a – Mihai Sofronie, *Aspecte ale activității Asociațiunii Transilvane (Astra) până la 1918*, Sibiu, 1996
- Statutele Asociațiunei 1862 – *Statutele Asociațiunei Transilvane pentru Literatur'a Romana, si Cultur'a Poporului Romanu, date in Tipariu de Insasi Asociațiunea, Sibiiu*, Tipografia diecesana, 1862
- Statutele Asociațiunii 1910 – *Statutele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, Sibiu, Tipografia Poporului, 1910
- Tatu 2017 – Alexiu Tatu, *Prima enciclopedie românească în documente ale Arhivelor Naționale ale României*, Sibiu, Editura Aramis, 2017
- Tămaș 2015 – Oana Tămaș, *Între uz și abuz de alcool în România: sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea*, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române. Centrul de Studii Transilvane, 2015
- Thira 2005 – Viorel Thira, „Preoții români din Transilvania și ASTRA”, în *Astra ieri și azi. Realizări și perspective*, vol. III, coord. Gheorghe Pop, Teodor Ardelean, Baia Mare, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare, 2005, p. 61-66
- Tomescu 1968 – Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, Editura Științifică, București, 1968
- Transilvania 1870 – „Raportul comisiei esmise prin adun. gen. din Gherl'a”, în *Transilvania*, III, 1, 1870, p. 9-13
- Transilvania 1870a – „Raportul secret. II despre activitatea Comitetului Asociațiunei Transilvane in discursul anului 1869/70”, în *Transilvania*, III, 18, 1870, p. 216-219
- Transilvania 1874 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, VII, 16, 1874, p. 195-196
- Transilvania 1874a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, VII, 19, 1874, p. 222-224
- Transilvania 1875 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, VIII, 19, 1875, p. 218-220
- Transilvania 1876 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, IX, 4, 1876, p. 44-48
- Transilvania 1877 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, X, 18, 1877, p. 205-209
- Transilvania 1881 – „Ce cetimu si ce sé cetimu?”, în *Transilvania*, XII, 23-24, 1881, p. 202-204
- Transilvania 1881a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XII, 1-2, 1881, p. 4-7
- Transilvania 1881b – „Raportul sciintielor naturale si matematice”, în *Transilvania*, XII, 3-4, 1881, p. 25-26
- Transilvania 1882 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XIII, 17-18, 1882, p. 144-147
- Transilvania 1882a – „Raportul comitetului Asociațiunei Transilvane pentru Literatur'a Romana si Cultur'a Poporului Roman despre activitatea sa in anul administrativ 1881\2”, în *Transilvania*, XIII, 19-20, 1882, p. 154-157
- Transilvania 1884 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XV, 17-18, 1884, p. 136-139
- Transilvania 1886 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XVII, 21-22, 1886, p. 184-187
- Transilvania 1886a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XVII, 9-10, 1886, p. 75-77
- Transilvania 1890 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XXI, 9, 1890, p. 320-325
- Transilvania 1890a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XXI, 10, 1890, p. 376-388
- Transilvania 1891 – „Concurs literar”, în *Transilvania*, XXII, 1, 1891, p. 30-32
- Transilvania 1891a – „Raport general al comitetului Asociațiunei Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român despre activitatea sa în decursul anului 1890”, în *Transilvania*, XXII, 8, 1891, p. 240-253

- Transilvania 1892 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XXIII, 9, 1892, p. 320
- Transilvania 1895 – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XXVI, 5, 1895, p. 155-158
- Transilvania 1899 – „Știință, literatură și artă”, în *Transilvania*, XXX, 1-2, 1899, p. 42-45
- Transilvania 1900 – „Concurs literar”, în *Transilvania*, XXXI, II-III, 1900, p. 72
- Transilvania 1900a – „Bibliografie”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1900, p. 33-35
- Transilvania 1900b – „Proces verbal”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1900, p. 65-68
- Transilvania 1901 – „Proces verbal”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1901, p. 25-29
- Transilvania 1901a – „Proces verbal”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1901, p. 39-40
- Transilvania 1901b – „Proces verbal”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1901, p. 140-145
- Transilvania 1901c – „«Biblioteca populară» a Asociațiunii”, în *Transilvania*, 1901, XXXII, VI-VII, p. 181-190
- Transilvania 1901d – „Proces verbal”, în *Transilvania. Partea Oficială*, 1901, p. 153-160
- Transilvania 1909 – „Cronica”, în *Transilvania*, XL, III, 1909, p. 194-198
- Transilvania 1909a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XL, IV, 1909, p. 308-311
- Transilvania 1909b – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XL, V, 1909, p. 438-440
- Transilvania 1909c – „Raportul secțiunii economice a «Asociațiunii» asupra lucrărilor ei în cursul anului 1908/9”, în *Transilvania*, XL, IV, 1909, p. 332-335
- Transilvania 1909d – „Oameni și fapte”, în *Transilvania*, XL, II, 1909, p. 93-95
- Transilvania 1909e – „Raportul general al comitetului central al «Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român» către adunarea generală convocată în Sibiu, la 12 și 13 octombrie st.n. 1909”, în *Transilvania*, XL, IV, 1909, p. 209-222
- Transilvania 1910 – „Contabilitate pentru popor – Concursul «Asociațiunii»”, în *Transilvania*, XLI, VI, 1910, p. 472
- Transilvania 1910a – „Raportul secției școlare”, în *Transilvania*, XLI, IV, 1910, p. 300-302
- Transilvania 1910b – „Raportul general al comitetului central al «Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român» către adunarea generală convocată în Dej, la 18 și 19 septembrie n. 1910”, în *Transilvania*, XLI, IV, 1910, p. 196-206
- Transilvania 1911 – „Ședința a V-a a comitetului central, ținută la 6 Aprilie 1911”, în *Transilvania*, XLII, 2, 1911, p. 195
- Transilvania 1911a – „Raportul secției școlare”, în *Transilvania*, XLII, 4 jubiliar, 1911, p. 637-639
- Transilvania 1911b – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XLII, 5-6, 1911, p. 776-777
- Transilvania 1912 – „Raportul secțiunii economice a «Asociațiunii» pe anul de gestiune 1911/12, prezentat ședinței plenare a secțiunilor din 14 și 15 iulie 1912”, în *Transilvania*, XLIII, 5, 1912, p. 469-472
- Transilvania 1912a – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XLIII, 5, 1912, p. 447-451
- Transilvania 1912b – „Raportul secțiunii școlare, prezentat în ședința plenară din 1/14 iulie 1912, a secțiunilor literar-științifice ale «Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român»”, în *Transilvania*, XLIII, 5, 1912, p. 460-466
- Transilvania 1913 – Raportul general al comitetului central al «Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român», către adunarea generală, convocată în Orăștie, la 14 și 15 Septembrie n. 1913”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 195-210
- Transilvania 1913a – „Raportul secției școlare”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 381-387
- Transilvania 1913b – „Ședința I, a comitetului central, ținută la 4 ianuarie 1913”, în *Transilvania*, XLIV, 1-2, 1913, p. 82-85
- Transilvania 1913c – „Proces verbal”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 360-367
- Transilvania 1913d – „Raportul secției literare”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 373-376

- Transilvania 1913e – „Raportul secretarului literar către ședința plenară a secțiilor științifice-literare din 1913”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 367-372
- Transilvania 1913f – „Raportul secției literare”, în *Transilvania*, XLIV, 4-5, 1913, p. 373-376
- Transilvania 1914 – „Cronică”, în *Transilvania*, XLV, 10-12, 1914, p. 501-510
- Transilvania 1915 – „Apel către familiile membrilor «Asociațiunii» căzuți pe câmpul de luptă”, în *Transilvania*, XLVI, 1-6, 1915, p. 96
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1902 – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, I, 1902, p. 7-11
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1902a – „Din despărțăminte”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, II, 1902, p. 26-28
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1902b – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1902, p. 136-141
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1904 – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, III, 1904, p. 59-64
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1904a – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1904, p. 209-210
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1904b – „Raport despre activitatea secțiunii științifice în cursul anului 1903/4, prezentat în ședința plenară din 6/19 iulie 1904”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1904, p. 178-179
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1906 – „Concurs”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1906, p. 207
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1906a – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1906, p. 196-198
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1906b – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1906, p. 172-173
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1907 – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, III, 1907, p. 176-180
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1907a – „Raportul secretarului literar către ședința plenară a secțiilor științifice-literare ale «Asociațiunii», ținută în ziua de 1/14 iulie 1907”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, III, 1907, p. 142-148
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1908 – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, II, 1908, p. 160-166
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1908a – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, II, 1908, p. 120-124
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1908b – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, III, 1908, p. 178-181
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1908c – „Proces verbal”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, II, 1907, p. 120-124
- Transilvania. Analele Asociațiunii 1908d – „Concurs”, în *Transilvania. Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român*, IV, 1907, p. 229

Cuvinte cheie: *Astra*, carte, manuscris, Transilvania, elită culturală

Keywords: *Astra*, book, manuscript, Transylvania, cultural elite